

Novel·la

L'horror no era això

■ **Xavier Pla**

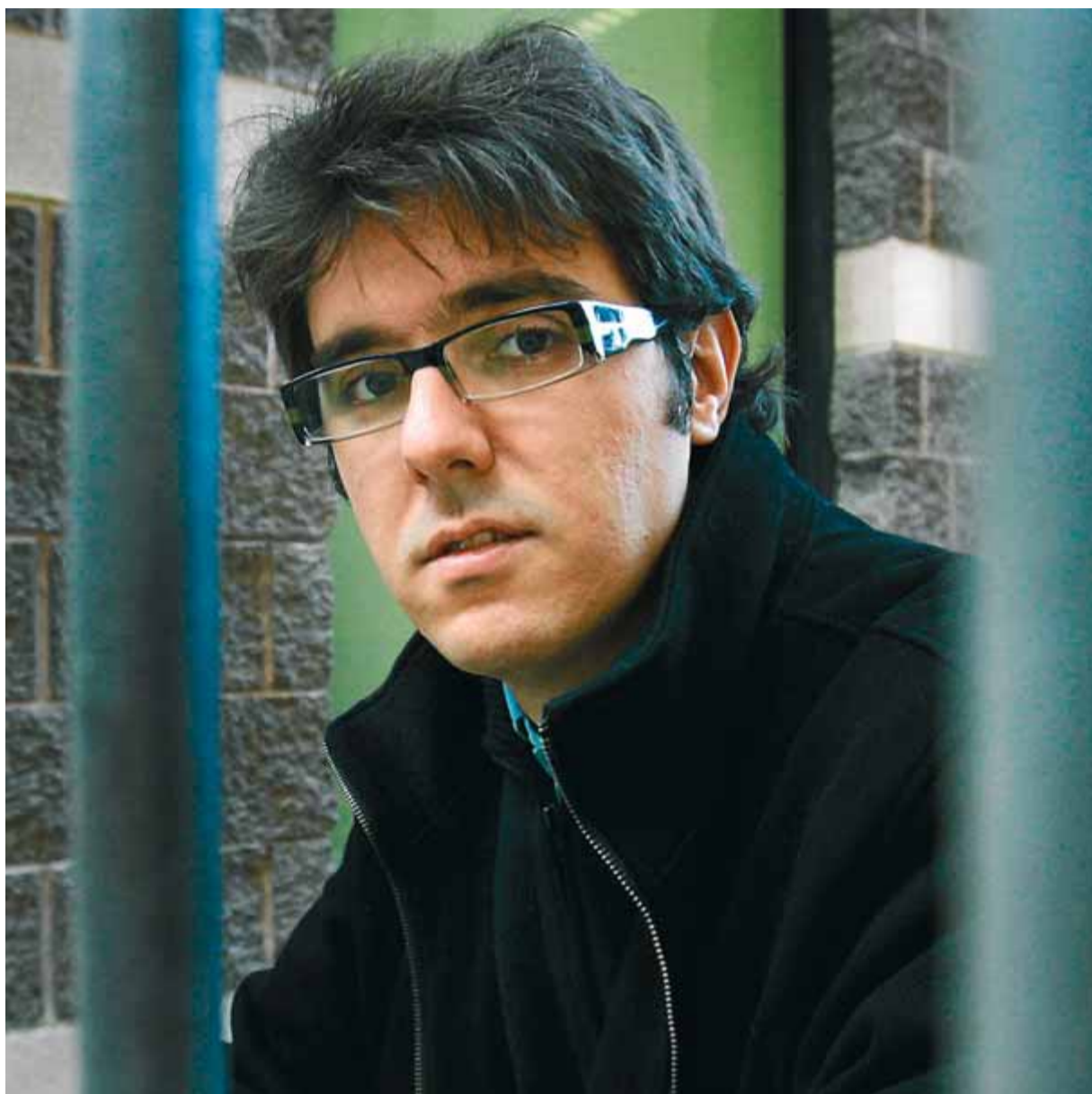
Què passarà quan els testimonis dels camps d'extermini hagin desaparegut? Com es continuarà transmetent la memòria de l'horror un cop els supervivents ja no hi siguin? Quan ja no quedi ningú que hagi viscut en la seva pròpia pell l'experiència del mal radical dels camps de concentració, ¿n'hi haurà prou amb els estudis històrics, filosòfics, sociològics? Es podran continuar escrivint novel·les sobre l'horror dels camps? Podrà la novel·la apoderar-se de tot aquella memòria històrica i de tot aquell dolor humà i fer-lo reviuire?

Segurament, sí. Ara bé, també podria ser que no. Amb la seva última novel·la, *La batalla de Walter Stamm*, Melcior Comes (Sa Pobla, 1980) explica la història d'un poeta alemany, Walter Stamm, acusat d'alta traïció per haver passat documents secrets a l'enemic mentre gaudia d'una situació de privilegi a la rereguarda. La proposta de Comes, però, és molt més ambiciosa: es tracta, segons es diu a la contracoberta, ni més ni menys que de "recrear l'horror al qual va arribar la humanitat al segle XX".

L'autor es veu superat per l'obra

És una novel·la decebedora, amb un final ensucrat que esbandeix cinquanta anys en dues pàgines, i que supera les capacitats del seu jove autor com superaria les de qualsevol altre, per més experiències que hagués viscut, per més lectures o estudis sobre l'època que hagués recollit. No tothom té al seu abast encarar-se, en una sola novel·la, amb els interrogatoris i les tortures dels SS, amb l'experiència dels camps de concentració nazis, amb les vivències dels treballs forçats en una fàbrica d'armes, amb la batalla de Stalingrad sencera i el seu setge interminable, amb la derrota nazi del front rus i amb diversos tancaments en camps de treball...

Ben aviat, el lector descobreix que Comes es proposa comunicar al lector l'horror de la guerra amb un sol procediment: l'acumulació. Només en dues pàgines, es pot trobar que un presoner perdi un ull a causa d'un tret, que un capatàs agafi pel coll el ferit, xop de sang, i el faci agenollar, que amb la fulla d'una navalla li buidi les conques dels ulls i acabi exhibint els seus glòbuls oculars davant de tothom. I que, mentrestant, un pre-



Melcior Comes ha estat l'últim guanyador del premi Josep Pla

soner es desplomi de la fila, sigui fetejat pel mateix oficial, el qual, rabios, després d'assotar el pobre desgraciat i deixar-lo inconscient, agafi una moto i li passi per sobre diverses vegades fins a cansar-se'n. És insuportable i és així al llarg de tota la novel·la. Tot és sang i cervells esberlats, abdòmens foradats, vísceres que s'escampen per la terra molla, cossos que palpiten oberts en canal. La reiteració de pallisses, crueltats i violacions desactiva l'horror. A la novel·la de Comes hi ha molta acció però ni una sola idea. L'impressio-

A la novel·la de Melcior Comes hi ha molta acció però ni una sola idea

nant catàleg de mines antitancs, obusos, granades, fusells, pistoles, ofensives i bombardejos dona a l'estructura narrativa una sensació d'encarcament. És una guerra de cartró pedra en què es busca impressionar per la crueltat i les atrocitats, però on l'autor sembla haver-se des preocupat del tot de com suscitar la imaginació en el lector d'allò que és precisament inimaginable.

El protagonista del llibre no té cap consistència. ¿Per què és poeta, i no barber o fuster? Es passa la novel·la dient obvietats: "La capacitat humana per resistir és més gran del que mai hauria imaginat" (p. 41), "La vida conté la mort, això és inevitable" (p. 92), "Aquell home tenia un aspecte inofensiu, i tanmateix era un assassí: això era la guerra" (p. 142). A diferència, per exemple, dels grans personatges de Stendhal, incapaços d'explicar la guerra des de dins, en el llibre de Comes tots ells saben que participen en grans esdeveniments i n'extreuen conseqüències solemnes:

"Dante havia fet curt" (p. 201), pensa Walter. "Participareu en una batalla que farà història" (p. 73), li diu un oficial en el moment d'iniciar la llarga marxa cap a Stalingrad. "Això és la guerra!", crida un altre unes pàgines més enllà. Com que l'autor ho deu haver llegit, no li fa res que un dels seus personatges digui: "¿On és Déu? ¿On és ara que el necessito?" (p. 27).

És una llàstima que Comes no s'hagi fixat més en la gran novel·la catalana sobre els camps, *K.L. Reich*, de Joaquim Amat-Piniella (1946). És un llibre modèlic: per la modèstia i honestat del seu autor; per la dosificació dels horrors, sempre pensant en el lector; pels seus personatges, caracteritzats no perquè diuen grans frases sinó perquè reflecteixen un pensament i un patiment. Però, sobretot, per la capacitat de donar al lector la *veritat íntima* dels qui van sobreviure. Això és, malauradament, el que no ofereix la novel·la que va guanyar l'últim premi Josep Pla.*



La batalla de Walter Stamm

Melcior Comes
Premi Josep Pla
Destino
Barcelona, 2008
Preu: 20,50 euros
Pàgines: 239

■ En la seva última novel·la, Melcior Comes no aconsegueix transmetre al lector la veritat de l'horror dels camps de concentració ni fer versemblant la història d'un poeta alemany deportat als camps de concentració nazis i que participa a la batalla de Stalingrad

1 2 3 4 5

Valoració

- 1 Dolent
- 2 Regular
- 3 Bo
- 4 Molt bo
- 5 Excel·lent